

Nr 390

Av fru **Segerstedt Wiberg**, om en översyn av lagen om vapenfri tjänst.

I syfte att skapa en liberalare behandling av vapenfria värnpliktiga utfärdades lagen om vapenfri tjänst den 3 juni 1966.

Försvarsminister Sven Andersson yttrade under riksdagsdebatten om den föreslagna omläggningen att de etiska totalvägrarna inte längre skulle erbjuda något problem. »Tanken har från allas sida varit att få en sådan ordning att så få som möjligt blev totalvägrare och gick till fängelset. Det har alla varit eniga om.» (Riksdagens protokoll I kammaren nr 26/1966)

I praktiken har lagens tillämpning vållat åtskilliga problem. Unga män som av etiska skäl vägrat att fullgöra militär värnplikt har i en del fall placerats på tjänster som de accepterat. I andra fall har det givits sådan tjänstgöring inom civildförsvaret att deras övertygelse hindrat dem att ta tjänsten. De som vägrat att ta brandtjänst inom civildförsvaret har ibland placerats på civila tjänster, ibland nekats sådan placering och först efter ådömt straff erhållit omplacering. I en del fall har de efter nådeansökan befriats från straff.

Problemen med de vapenfrias tjänstgöring torde sammanhänka med att tjänstgöringsområdena inte blivit så vittomfattande som försvarsministern skisserade under riksdagsdebatten. De vapenfria ges i stället ofta en tjänstgöring som passar illa samman med deras utbildning och intresseinriktning. Ett rimligt krav är därför att de nuvarande tjänstgöringsområdena vidgas och att möjlighet ges att fullgöra den vapenfria tjänsten inom ideella föreningar, freds-, politiska, religiösa och nykterhetsorganisationer. Denna möjlighet finns nu endast undantagsvis. Vidare förefaller det vara lämpligt att undersöka möjligheten av att de vapenfria får tjänstgöra inom vårddyrkena varigenom de även erhåller nyttiga kunskaper om hur samhället fungerar. Likaså torde det vara möjligt att i större utsträckning än hittills utnyttja de vapenfria som har kvalifikationer för forskning och vetenskaplig verksamhet på det sätt som försvarsministern angav i riksdagsdebatten 1966. Mera tveksamt är om man i Sverige bör följa det norska exemplet att låta vapenfria fortsätta arbetet i sitt civila yrke under den vapenfria tjänsten. Även om de till fredsforskning eller liknande inbetalar den ersättning som överstiger andra vapenfrias lön har systemet ett inslag av friköp. De norska erfarenheterna förtjänar dock att uppmärksammas.

Enligt lagen om vapenfri tjänst skall ordförande och dennes ersättare vara eller ha varit innehavare av domartjänst. En statskyrko- och en frikyrkokopräst finns nu bland nämndens ledamöter. De religiösa riktningarna är sålunda väl representerade. Däremot saknas en företrädare för dem som av etiska skäl vägrar bära vapen. De senare anser att den nuvarande ordningen gör det svårare för dem att vinna gehör. Deras ansökningar synes oftare avslås även om bristande statistiska uppgifter försvårar ett bestämt omdöme. Det har även inträffat att utredare kommit till skilda slutsatser vid bedömningen av en sådan ansökan om befrielse från militärtjänst som baserats på etisk vägran.

Svårigheten att bedöma de ansökningar som lämnas av värnpliktiga vilka inte åberopar religiösa skäl sammanhänger med kravet på att dessa skall utgå från att »bruk av vapen mot annan inte är förenligt med den värnpliktiges allvarliga personliga övertygelse och skulle medföra djup samvetsnöd för honom».

Begreppet »djup samvetsnöd» kan tolkas olika beroende på den enskilde individens inställning till värnpliktsvägran, till religiös och etisk övertygelse och till dagens aktuella problem uttryckt i motsättningen mellan de rika och fattiga folken.

Inte sällan upplever de som vägrar göra militär värnplikt den senare motsättningen som så väsentlig att deras övertygelse inte bara blir att de inte kan bruka vapen mot andra utan att de dessutom måste verka för en utjämning mellan de rika och fattiga folken. Samhället kan knappast vara betjänt av att tvinga dessa ungdomar att mot sin övertygelse fullgöra värnplikt. Ingen lär kunna avgöra hur djup deras och andras samvetsnöd är.

Tjänstgöringstiden för de vapenfria är 540 dagar medan de värnpliktiga tjänstgör 390 dagar. Enbart denna ordning torde utgöra en garanti för att ingen av bekvämlighet söker en vapenfri tjänst. Kritiken mot den nuvarande ordningen gäller mest att den får ett drag av godtycke och att den inte tillåter de vapenfria att under sin tjänstgöringstid utföra ett meningsfyllt och samhällsnyttigt arbete.

Med stöd av ovanstående hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en översyn av lagen om vapenfri tjänst.

Stockholm den 28 januari 1969

Ingrid Segerstedt Wiberg (fp)